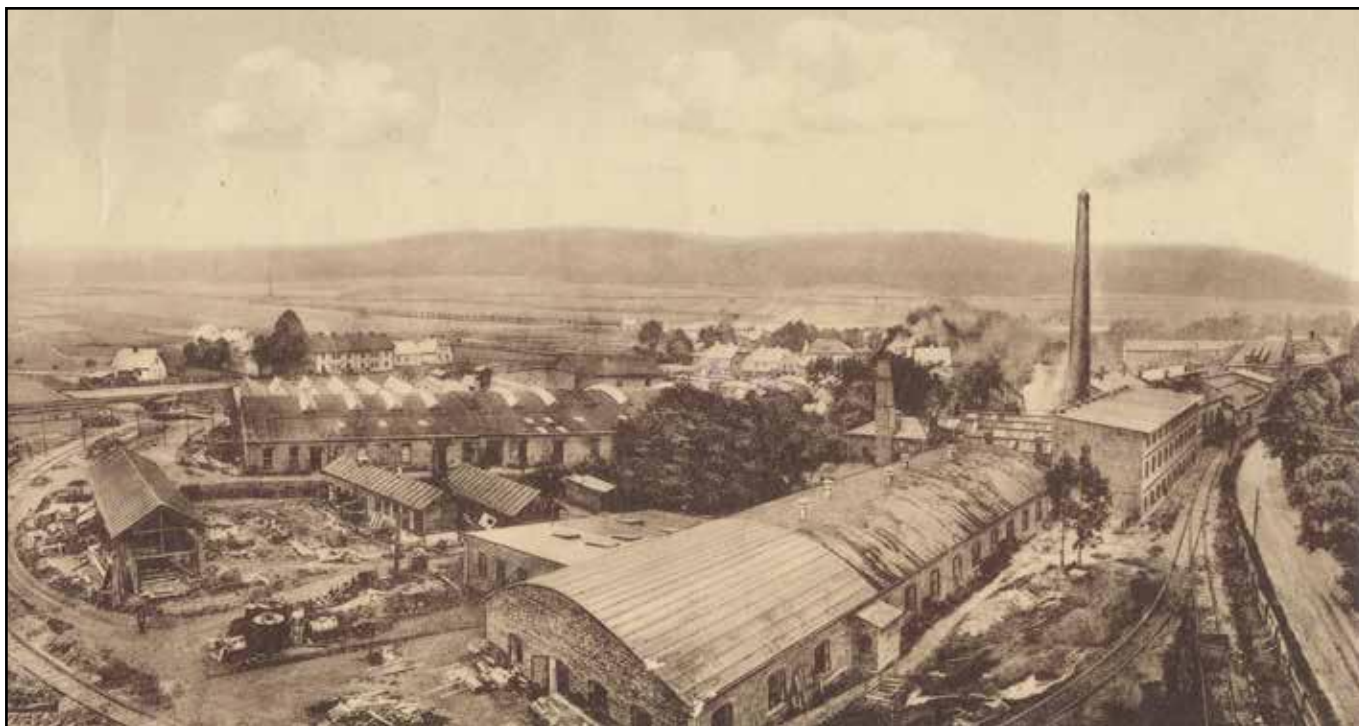

PŘÍLOHA ODERSKÉHO ZPRAVODAJE

Vznik a rozvoj značky Optimit v době 1. republiky. Ke stoletému výročí vzniku.

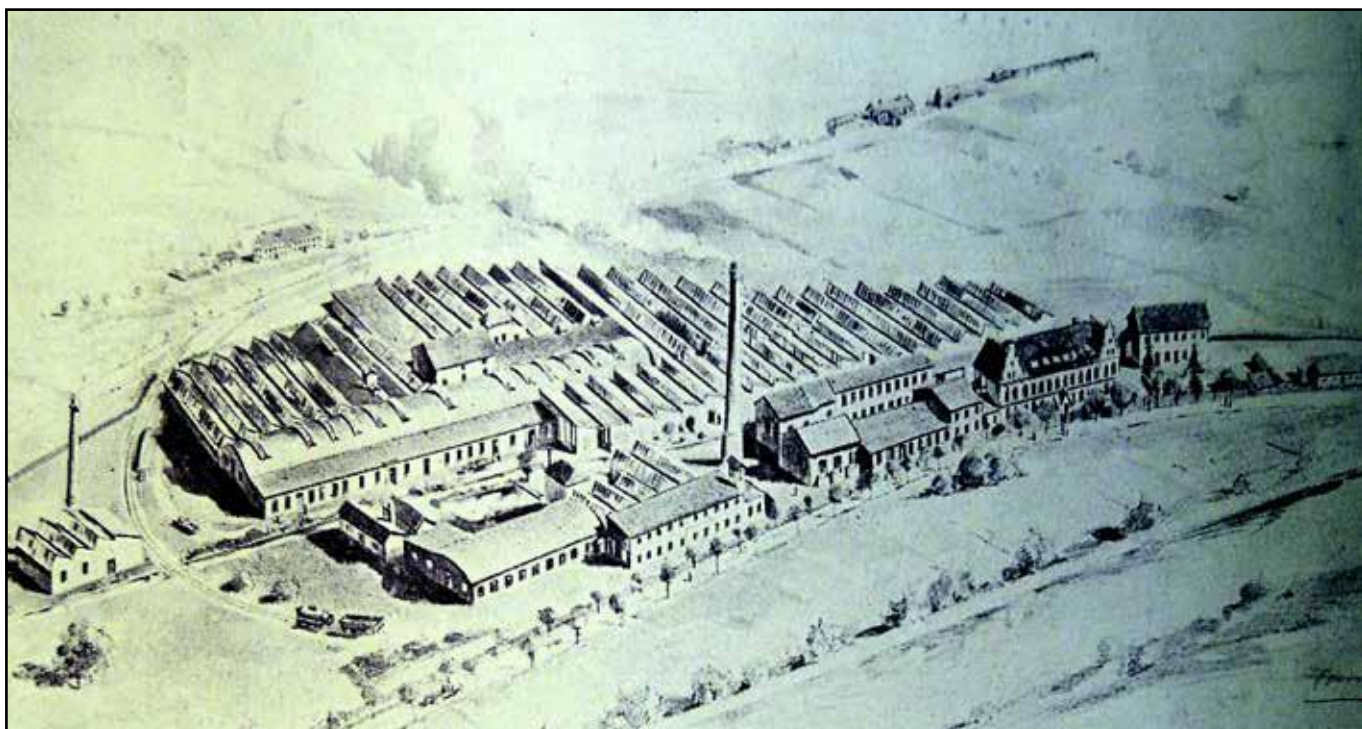
Gumárenský průmysl představuje technologické odvětví, bez kterého si lidstvo už dlouhou dobu nedokáže představit své běžné fungování. Pneumatiky, pláště a duše na kola, těsniva, pogumování různých kovů a textilu, hokejové puky a mnoho dalších – za to vše vděčíme právě gumárenskému průmyslu. Ačkoliv počátky gumárenské výroby v Odrách spadají do roku 1866, kdy průmyslníci Isidor Schneck a Salomon Kohnberger přesunuli z důvodu vysokých provozních nákladů část výroby z vídeňské čtvrti Neubau do Oder, se značkou Optimit se setkáváme poprvé až v novém státoprávním uspořádání v rámci Československa. Jelikož firma „Schneck a Kohnberger“ sídlila ve Vídni a provozovala také tkalcovnu na gumoelastické zboží v Krucemburku a přádelnu v Benešově nad Ploučnicí v Čechách, byl nutný přesun sídla společnosti na území nově vyhlášené Československé republiky. Realizace vlastnických přesunů byla uskutečňována prostřednictvím nostrifikace, která se řídila zákonem č. 12/1920 Sb. zákonů a nařízení, o podnicích, které mají sídlo mimo území československého státu. Tak byly 5. prosince 1922 ministerstvem vnitra ve shodě s ministerstvem obchodu a financí schváleny stanovy nové akciové společnosti s názvem „Optimit, gumové a textilní závody“. Od té doby se název Optimit objevuje v označení firmy kontinuálně již sto let.

Pohled na továrnu Optimit v Odrách, 1928. Zemský archiv v Opavě, fond Optimit, s. p., Odry

Účelem společnosti bylo vyrábět textilní, gumové, azbestové, balatové a guttaperchové zboží, konfekční i technické potřeby a další příbuzné výrobky, obchodovat s nimi a zřizovat, nabývat či pachtovat závody, spadající do oblasti podnikání nově ustanovené akciové

společnosti. Koncesionáři společnosti byli Všeobecná česká bankovní jednota v Praze a Conrad Tiring, továrník ve Vídni. Sídlo akciové společnosti, zapsané do obchodního rejstříku, bylo v Praze 1 Na Příkopě 3, v budově bývalého Domu vídeňské bankovní jednoty.

Pohled na budovy továrního komplexu akciové společnosti Optimit v Odrách. Zemský archiv v Opavě, fond Optimit, gumové a textilní závody, a. s., Odry

Akciový kapitál společnosti činil v roce 1922 celkem 11 miliónů korun a byl rozdělený na 27.500 akcií o nominální hodnotě 400 korun. Největší část kapitálu společnosti tvořilo zařízení závodů v Odrách, tzn. stroje, nářadí, náčiní apod., jehož přejímací cena byla k 31. prosinci 1921 stanovena na více než 3,4 miliónů korun. Nemoovitosti a pozemky v Odrách byly vyčísleny na 1,8 miliónů korun. Dřívější pobočné postavení benešovského závodu vůči oderskému dokládala výrazně nižší hodnota zařízení, budov a pozemků, jež celkově nedosahovala ani 2,5 miliónů korun.

V době převzetí činila aktiva firmy tvořená zásobami tovarů, polotovarů, surovin, pomocných látek a pohledávkami více než 13,7 miliónů korun, pasiva 10,5 miliónů korun. Přejímací cena byla zaplacená tím způsobem, že společníkům firmy Schneck & Kohnberger byly vydány akcie o výše uvedené hodnotě. K navýšení akciového kapitálu o 4.675.000 korun došlo ke dni 31. prosince 1935 použitím částky ve stejné výši ze stabilizačního rezervního fondu, utvořeného při vyhotovení východiskové bilance k 1. lednu 1931 ve smyslu Zákona o stabilizačních bilancích ze dne 15. června 1927, č. 78 Sb. z. a n. Akciový kapitál tak činil 15.675.000 korun. Počet akcií zůstal stejný, došlo však k jejich nakolkování na novou jmenovitou hodnotu 570 korun. Akcie, zaručující majitelům poměrný podíl na jmění a na výtěžcích společnosti, byly stejně jako k nim patřící kupony a talony vyhotoveny česko-německy.

Budova bývalého Domu vídeňské bankovní jednoty v Praze, sídlo akciové společnosti Optimit

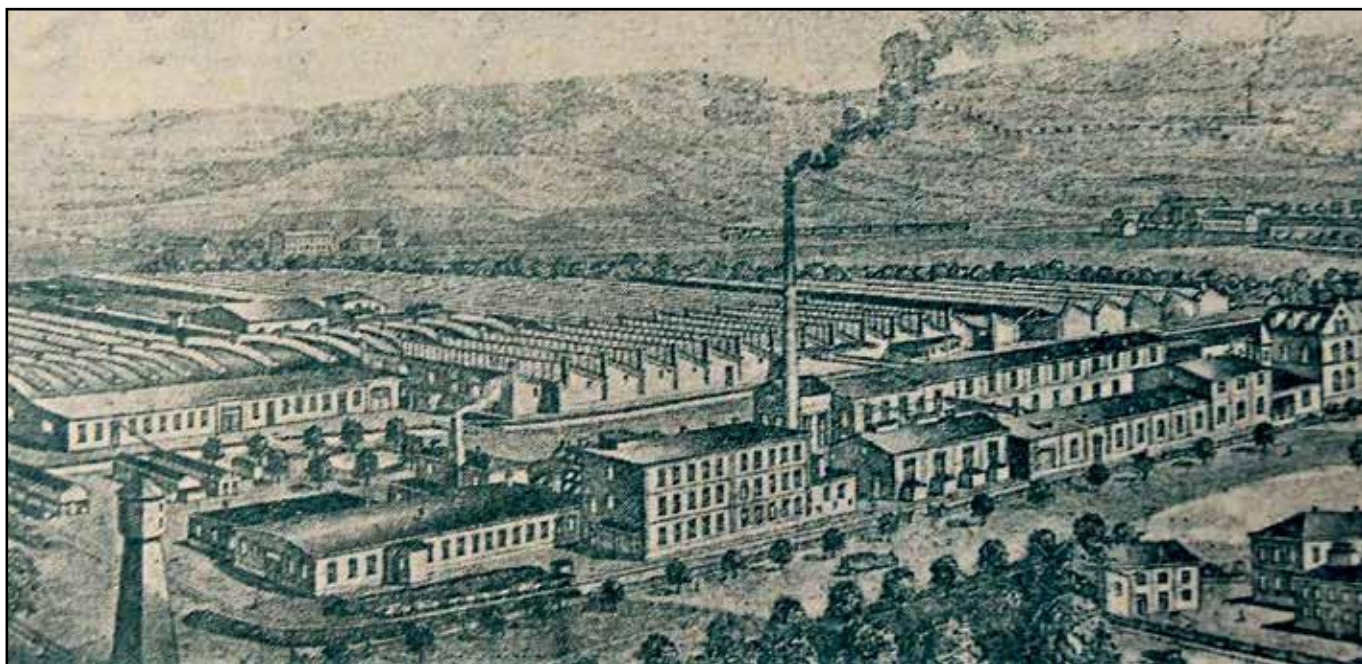
Správu akciové společnosti Optimit obstarávala trojice orgánů: valná hromada akcionářů, správní rada a dozorčí rada. Při ustavující valné hromadě konané dne 14. prosince 1922 se akcionáři usnesli na zřízení akciové společnosti a na obsahu jejich stanov a zvolili první správní radu a první revizory účtů včetně jejich náhradníků. Při hlasování v ustavující valné hromadě připadal na 25 akcií jeden hlas. Akcionáři, kteří vlastnili menší počet než 25 akcií, měli právo zřídit společného zmocněnce, kterému ve valné hromadě příslušelo hlasovací právo dle počtu akcií jím zastoupených. Správní radu tvořilo nejméně sedm, nejvíce čtrnáct členů volených valnou hromadou. Počet členů správní rady určovala valná hromada, nadpoloviční většina členů správní rady se však musela sestávat z občanů Československé republiky, kteří zde měli, v souladu s nostrifikačním zákonem č. 12/1920 Sb. zákonů a nařízení, svá trvalá bydliště.

Členové správní rady se volili na tři roky. Každý rok vystupovala losem volená jedna třetina členů správní rady, za něž se konala doplňovací volba. Členové správní rady mohli být zvoleni opětovně. Správní rada byla představenstvem společnosti, kterou zastupovala navenek ve věcech rozhodování, opatření a vrchní správy všech záležitostí a obchodů, pokud zákonné předpisy a stanovy společnosti neurčovaly jinak. Správní radě příslušelo „svolávat valné hromady, stanovit jejich pořad, připravovat návrhy, provádět jejich usnesení, rozhodovat, které z účelů společnosti se mají provádět a ve kterém čase, udílet prokuru řediteli nebo jiným úředníkům, ustanovovat a propouštět ředitele, úředníky a služebníky společ-

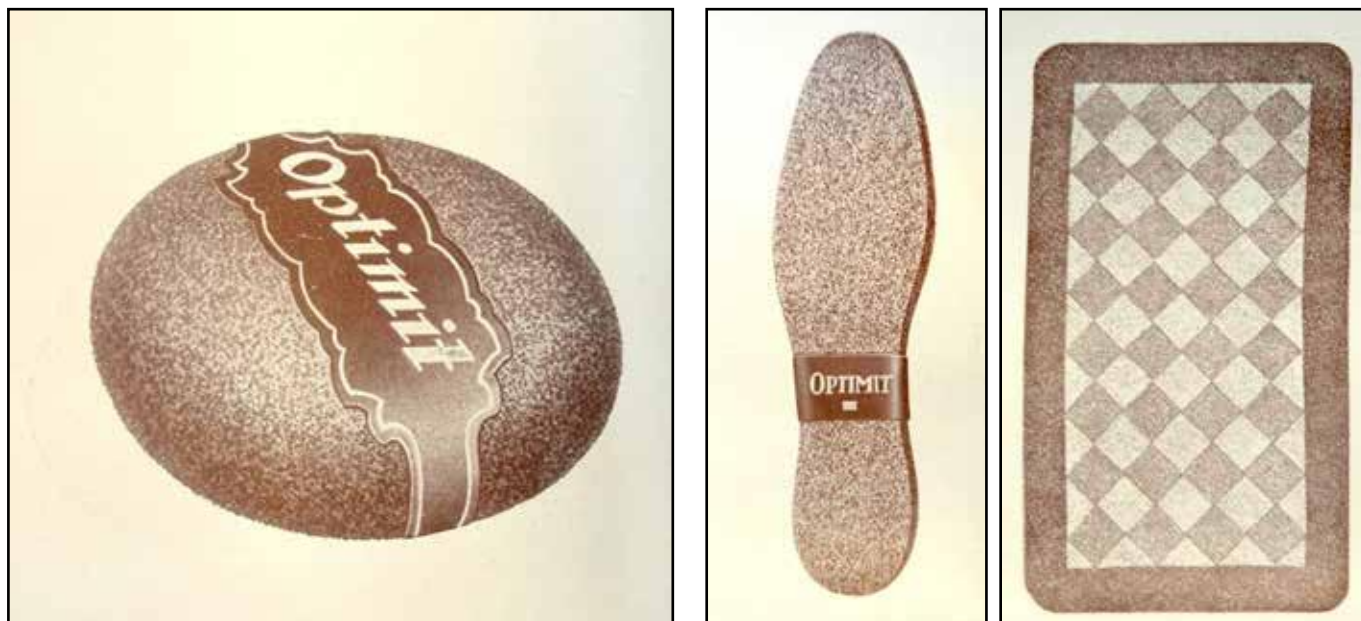
nosti, ustanovovat jejich plat, tantiémy a jiné benefity, zařizovat a propouštět pobočné závody a jednatelstva společnosti, zkoumat inventuru a bilanci a navrhopat valné hromadě rozdělení čistého zisku.“

Členy správní rady byli zvoleni vídeňští továrníci a zeťové Salomona Kohnbergera Conrad Tiring a Karel Mislap, ředitelé Všeobecných českých bankovních jednotek v Praze II Rudolf Mandl a Ludvík Neumann, vídeňský inženýr Karel Pollak, pražský advokát Alois Brunclík a ředitel oderské továrny Arnold Schäffer, jehož později vystřídal pražský advokát Viktor Irmenbach. Inženýr Conrad Tiring a Karel Mislap se mezi členy správní rady objevují až do okupace, Conrad Tiring byl rovněž pokaždé zvolen za jejího předsedu. Kolektivní prokurou byli pověřeni ředitelé továrny v Odrách Arnold Schäffer a Alois Hnatek a ředitel továrny ve Vídni III., Bachardgasse 24, Heinrich Frank. Dne 17. dubna 1933 byla vymazána prokura udělená Aloisi Hnatkovi a Heinrichu Frankovi. Souhrnnou prokurou byl pověřen dosavadní úředník společnosti v Odrách Alfred Popper.

Dozorčí rada se skládala ze tří členů a jednoho až tří náhradníků, volených valnou hromadou. Členové dozorčí rady volili ze svého středu předsedu, který svolával její schůze a řídil ji. Účelem tohoto orgánu bylo dozоровat na obchodování společnosti, kontrolovat výroční účty, bilanci a návrh na rozdělení čistého zisku a podávat o tom zprávu výroční valné hromadě. Stanovy akciové společnosti Optimit z 5. prosince 1922 platily s dodatky ze dne 2. července 1925 a 29. září 1937 po celé meziválečné období.

Kresba továrního areálu z ptačí perspektivy z 30. let 20. století. Zemský archiv v Opavě, fond Optimit, gumové a textilní závody, a. s., Odry

Katalogové ukázky výrobků značky Optimit z meziválečného období – mycí houba, vložka do obuvi s jednostranným látkovým povrchem a předložka s pestrým vzorem. Zemský archiv v Opavě, fond Optimit, gumové a textilní závody, a. s., Odry

Po rozpadu Rakousko-uherské monarchie a vzniku Československé republiky začala firma Schnek a Kohnberger naplno vyrábět až v roce 1920. Období první republiky bylo spojeno s dalším rozvojem podniku, což lze sledovat v řadě nových oddělení a produktů zaváděných do výroby: zřízena byla lisovna technické pryže, v roce 1921 výroba míčů v nově zřízeném míčovém oddělení, v roce 1923 bylo založeno potěrací oddělení látek a vlastní oddělení výroby nepromokavých pláštěů, v gumo-pletacím oddělení se zavedla výroba gumových punčoch, podvazkových pásů, korzetů, elastických obinadel a dalších podobných výrobků. Důležitost podniku přeměněného z komanditní společnosti na akciovou společnost stvrzovala návštěva slezského zemského prezidenta Josefa Šrámka v roce 1922. Rozmach společnosti dokládá také koupě továrny na tkaniva v Otíně u Jindřichova Hradce v roce 1926 v souladu s platnými stanovami. Téhož roku bylo v oderské továrně zřízeno oddělení výroby hub a začalo se s výrobou plynových masek, jejichž zvýšená potřeba se ukázala být aktuální v průběhu 30. let. V roce 1928 začíná společnost vyvážet řezané nitě, kterých vyrobila až 25.000 kg měsíčně a jež se svou kvalitou vyrovnaly gumovým nitím vyráběným v Anglii i Americe. Díky kvalitě výrobků si akciová společnost Optimit udržela místo na světovém trhu a její roční obrát činil v této době okolo 30 milionů korun. Zejména v zahraničí působilo na 88 obchodních zástupců společnosti. Výroba se rozšířila i o klínové řemeny, profilové šňůry a chirurgické zboží, později také o gumové čluny a lehátko, nafukovací matrace a polštáře a o další sortiment.

Úspěšný rozvoj společnosti, mající v roce 1934 již

1.200 zaměstnanců, se odrazil také v podpoře výstavby rodinných domů pětácti zaměstnancům půjčkou 4.000–5.000 korun, nezúročené proti splátce 20–30 korun týdně. S rostoucí výrobou neopomnělo vedení akciové společnosti ani na koupi pozemků naproti továrně pro budoucí využití. V roce 1925 byl zakoupen první firemní osobní automobil a o dva roky později i automobil nákladní. Ve stejném roce byla do areálu továrny zavedena železniční vlečka. Docházelo také k řadě technických zlepšení. V potěracím oddělení bylo instalováno zařízení na regeneraci benzínu, kotelna byla přebudována na spalování prachového uhlí. Nově vystavěna byla architektonicky zajímavá, 27 metrů vysoká vodárna s čerpadlem v expresivním architektonickém stylu s využitím betonu, obsahující také samočinné hasicí zařízení.

Továrna Optimit se v rámci meziválečného Československa řadila k sedmi hlavním závodům věnujícím se gumárenské výrobě. Kromě ní se do této skupiny řadila Českosaská továrna na gumové zboží v Hrádku nad Nisou (založena 1890), Pražská továrna na gumové zboží ve Vysočanech (založena 1894), Matador Bratislava-Petržalka (založen 1905), Gumovka Josef Kudrnáč v Náchodě (založena 1907), Bařovy závody ve Zlíně (zpracovávat kaučuk začaly v roce 1920) a Pneu Michelin, a. s., v Praze-Záběhlicích (podnik založen v roce 1933). K rozvoji gumárenské technologie v Československu přispělo vybudování výzkumného ústavu chemického u firmy Bařa ve Zlíně roku 1931, kde pracovalo 80 vysokoškolských pracovníků vedených doc. Dr. Ing. Stanislavem Landou, pozdějším profesorem Vysoké školy chemickotechnologické v Praze.

*Záběry na stavební objekty uvnitř továrny z roku 1947.
Zemský archiv v Opavě, fond Optimit, gumové a textilní závody, a. s., Odry*

Obytné tovární dvojdomky, fotografie z roku 1947. Zemský archiv v Opavě, fond Optimit, gumové a textilní závody, a. s., Odrý

Export výrobků značky Optimit se týkal většiny evropských zemí, ale také Argentiny, Brazílie, Kanady, Mexika, Palestiny, Japonska, Číny a dalších zemí. Některá odbytíště (Maďarsko, balkánské země) se však po rozpadu Rakousko-Uherska neobnovila. Negativně pro gumárenský průmysl v Československu působila obchodní smlouva s Francií, zaručující odbyt části gumárenských výrobků a polotovarů z této země, a také nastávající hospodářská krize. V jejím důsledku vypovědělo ředitelství akciové společnosti Optimit svým zaměstnancům 29. dubna 1929 rámcovou smlouvu, uzavřenou 28. března 1921. Nová kolektivní smlouva měla být uzavřena za účasti zástupců dělnických odborů na centrálním svazu československého průmyslu. V nové kolektivní smlouvě bylo stanoveno, že přijímání pracovníků podléhá pouze vedení podniku, při propouštění však mohla být vyslyšena podniková rada. S novou kolektivní smlouvou došlo také ke snížení platu dělníků o 20 až 30 procent a ke zrušení všech výhod, jež byly prosazeny nad zákonný rámec. Reakcí byla schůzka mezi zástupci dělnictva a svazem československého průmyslu 29. května 1929 v Brně, jež nebyla k prosazení lepších podmínek úspěšná. Zjištěná situace vedla k tomu, že vedení společnosti rozhodlo o propuštění 41 zaměstnanců, kterým byla 31. května 1929 doručena výpověď. Po uklidnění situace pomocí policejních hlídek a po přijetí nové mzdové a pracovní smlouvy došlo k jejich přijetí zpět s výjimkou šesti, u nichž to vedení zásadně odmít-

lo. I v následujících letech, zejména v polovině 30. let, docházelo k snižování mezd, úpravám směn a k propouštění zaměstnanců. Značný význam pro hájení práv zaměstnanců měla závodní rada podniku, složená v silně levicových Odrách především ze členů Komunistické strany. Od roku 1932 předsedal závodní radě Hermann Stach, pracující v potěracím oddělení. Hermann Stach byl vyučeným zámečnickem, v dubnu 1921 se stal spoluzakladatelem Komunistické strany v Odrách, aktivně se zapojujícím do společenského dění dělnických spolků. Byl přirozenou autoritou pro straníky i nestraníky. Zasluhou jeho jednání a celých odborů byly korigovány některé požadavky vedení závodu. V roce 1932 sice musely odbory přistoupit k snížení mezd od pěti do deseti procent, prosadily však požadavek, aby v případě zkrácení pracovní doby pod 40 hodin týdně získali dělníci jako kompenzaci 5 procent týdenní mzdy. Při hrozícím propouštění zaměstnanců přistoupilo vedení společnosti na návrh podnikového výboru, aby se v chemických provozech střídali pracovníci po 14 dnech, v tkalcovně po šesti týdnech. Návrh na plošné snížení mezd o 20–25 procent z roku 1935 vyvolal 3. května 1935 dokonce protestní přerušení výroby. Řešení bylo nalezeno v kompromisu, ale již na konci téhož roku mělo být propuštěno 60 zaměstnanců. Ovšem i zde bylo vymoženo několik ústupků. Při zvyšujícím se zisku přistoupilo vedení společnosti v březnu 1937 k zvýšení platů zaměstnanců o 5 procent u mužů a o 7 procent u žen.

Specifickou kapitolu v dějinách akciové společnosti Optimit představuje výroba plynových masek. Ačkoliv firma začala s jejich výrobou již v roce 1926, intenzivně se jí věnovala až v průběhu 30. let. Dne 16. února 1934 adresovala Ministerstvu národní obrany žádost o souhlas s výrobou plynových masek pro vojenské i civilní účely. Výrobu byla firma ochotna přesunout dle požadavků ministerstva mimo město, jako předběžná lokalita byly vybrány Boskovice pro svou geograficky výhodnou polohu ve středu Československa při trati Praha – Slovensko. K získání lukrativní zakázky vyvinula firma Optimit také vlastní výzkum. Požadavkem ministerstva bylo, aby co nejvíce součástí gumových masek byla firma schopna vyrobit sama z domácích surovin a v požadované kvalitě. Dne 16. října 1934 nabídla firma Ministerstvu národní obrany model plynové masky Antigaz. Tato maska, užívaná v italské, belgické, španělské a argentinské armádě, měla gumové popruhy namísto bavlněných a lépe ochraňovala proti arzenu a alkalickým solím. Vynikala rovněž jednoduchou výrobou reliéfu.

Na přelomu let 1934 a 1935 jednala firma o možném přeložení výroby plynových masek vzhledem k požadavku Ministerstva národní obrany. Existovaly dvě varianty přesunu výroby – do obce Zubří nedaleko Rožnova pod Radhoštěm a do Valašského Meziříčí, či do jihomoravského Uherského Brodu. Z důvodu menších investic byla vybrána továrna v Zubří, kterou si chtěla firma Optimit nejprve pronajmout, upravit a později odkoupit. Podmínkou byl však příslib pravidelného odbytu vojenských komodit ze strany Ministerstva národní obrany. Kromě plynových masek chtěla firma dodávat výrobky pro letectvo, železnici, zdravotnictví a automobily. K výběru lokality v Zubří přispěly také další faktory. Pro ministerstvo národní obrany bylo výhodnější situovat vojensky důležité podniky na venkov. Rovněž národnostní skladba obyvatel hrála značnou roli. Oproti německým Odrám bylo Zubří výhradně české, jeho obyvatelstvo navíc tížila nezaměstnanost. Továrna zprvu zaměstnala asi 50 osob, z nichž polovinu tvořily ženy, ovšem již koncem roku 1935 se počet zaměstnanců zvýšil na 300 osob. Pro zapracování nových pracovníků bylo potřebné využít také cizince, přestože ministerstvo vzneslo požadavek, aby tito pracovníci byli zaměstnáni jen na dobu nezbytně nutnou pro zavedení výroby. Týkalo se to především Rakušana Ing. Roberta Stögerera, vedoucího technického inženýra Optimitu, žijícího ovšem dlouhodobě v Československu, nebo italského inženýra Augusta Luisada, jenž vynalezl nové ventily pro plynové masky. Od září 1935 vyráběla firma plynové masky typu Leyland, jež se staly jediným výrobním programem pobočky v Zubří.

Dodejme, že značka Optimit nepřestala existovat ani po zabrání továrny Němci v říjnu 1938, ani po skončení 2. světové války, kdy od 20. června 1945 byla v závodě utvořena národní správa a také obnovena výroba

Reklamní propagační materiál Optimit A. G. Zubří k plynovým maskám a ochranným pláštům ze 40. let 20. století. Sbírkou muzejního spolku Rolleder - Odry

pod názvem „Česká správa firmy OPTIMIT, pryžové a textilní závody, a. spol.“. V dalších podobách se objevuje označení národní podnik Optimitt či Optimitt, s. p., Odry, po politickém převratu v roce 1989 opět akciová společnost Optimitt se sídlem v Odrách a od roku 1998, jako součást rakouského holdingu Semperit, divize Semperflex, Semperflex Optimitt, s. r. o.

*Mgr. et Mgr. Adam Hubáček Ph.D.
kurátor Muzea Oderska*

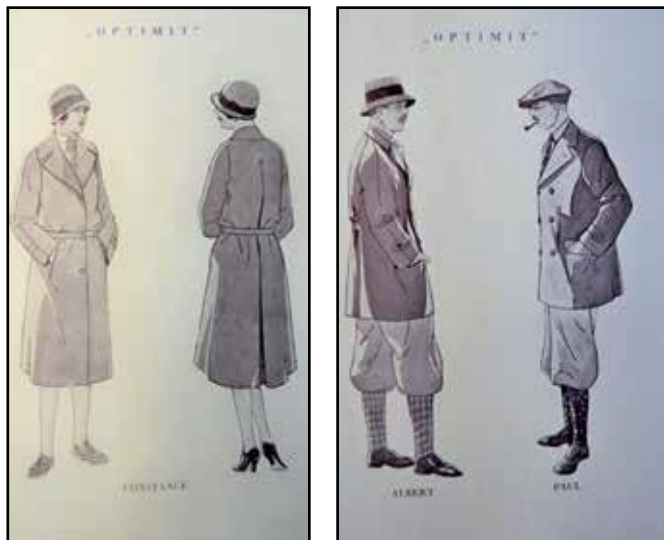
Použité prameny a literatura:

Adam Hubáček. Optimitt Odry. Příběh továrny a města. Odry 2017.

Sbírka muzejního spolku Rolleder - Odry

Zemský archiv v Opavě, fond Optimitt, gumové a textilní závody, a. s., Odry.

Zemský archiv v Opavě, fond Optimitt, s. p., Odry

Ukázky z propagačního katalogu pláště Optimitt („Imperméables Optimitt“) z meziválečného období. Zemský archiv v Opavě, fond Optimitt, gumové a textilní závody, a. s., Odry

